

Sygn. akt *I ACa 655/18*

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 29 maja 2019 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: SSA Jerzy Geisler

Sędziowie: SSA Ryszard Marchwicki (spr.)

SSA Mariola Głowacka

Protokolant: St. sekr. sąd. Kinga Kwiatkowska

po rozpoznaniu w dniu 29 maja 2019 r. w Poznaniu

na rozprawie

sprawy z powództwa **M. L. (1)**

przeciwko **M. R. i (...) K.**

o zapłatę i ustalenie

na skutek apelacji powoda oraz pozwanych

od wyroku Sądu Okręgowego w Koninie

z dnia 5 grudnia 2017 r. sygn. akt I C 92/11

I. zmienia zaskarżony wyrok:

a) w punkcie 1 w ten sposób, że odsetki ustawowe za opóźnienie od kwoty 39.000 zł zasądza od dnia 28 czerwca 2016 r. do dnia zapłaty, a w pozostałym zakresie powództwo o odsetki oddala;

b) w punkcie 2 w ten sposób, że zasądza od pozwanych M. R. oraz Miasta K. na rzecz powoda M. L. (1) ponad kwotę wynikającą z punktu 1 wyroku kwotę 42.000 zł (czterdzieści dwa tysiące złotych) z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 28 czerwca 2016 r. do dnia zapłaty, z tym zastrzeżeniem że spełnienie świadczenia przez jednego z pozwanych zwalnia drugiego, a w pozostałym zakresie powództwo o odsetki oddala,

c) w punkcie 3 w ten sposób, że koszty postępowania rozdziela stosunkowo na powoda w 32,5 % a pozwanych w 67,5 % i w związku z tym:

- zasądza od pozwanych na rzecz powoda po 734,50 zł ;
- nakazuje ściągnąć na rzecz Skarbu Państwa (Sąd Okręgowy w Koninie) tytułem nieuiszczonych kosztów sądowych:

- od powoda z przysądzonego roszczenia 4.977,30 zł;

- od pozwanych po 5.168,70 zł ;

II. w pozostałym zakresie apelację powoda i pozwanego M. R. oddala;

III. oddala apelację pozwanego Miasta K. w całości;

IV. zasądza od pozwanych na rzecz powoda po 2.400 zł tytułem zwrotu kosztów w postępowaniu apelacyjnym;

V. zasądza od Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Koninie na rzecz radcy prawnego E. U. z Kancelarii Radcy Prawnego w K. kwotę 2.214 zł brutto tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej pozwanemu M. R. z urzędu w postępowaniu apelacyjnym.

Ryszard Marchwicki Jerzy Geisler Mariola Głowacka

--	--	--

UZASADNIENIE

Powód M. L. (1) wniósł o zasądzenie solidarnie od pozwanych M. R. i Miasta K. kwoty 120.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 29 października 2010 roku do dnia zapłaty; ustalenie, że pozwani M. R. oraz Miasto K. będą ponosili solidarnie odpowiedzialność za wszelkie ewentualne przyszłe negatywne następstwa zdarzenia z dnia 4 listopada 2008 roku oraz obciążenie w całości solidarnie pozwanych kosztami procesu i zasądzenie od nich solidarnie na rzecz powoda kosztów postępowania, w tym zwrotu kosztów zastępstwa adwokackiego według norm przypisanych.

Pozwany M. R. wniósł o oddalenie powództwa, a także zasądzenie na rzecz pozwanych kosztów postępowania według norm przypisanych.

Pozwany Miasto K. wniósł o oddalenie powództwa w całości i rozstrzygnięcie o kosztach postępowania według norm przypisanych, w szczególności o kosztach zastępstwa procesowego.

Wyrokiem z dnia 5 grudnia 2017 r. Sąd Okręgowy w Koninie:

1. zasądził od pozwanych M. R. oraz Miasta K. na rzecz powoda M. L. (1) kwotę 39.000 zł (trzydzieści dziewięć tysięcy złotych) z odsetkami ustawowymi od dnia 29.10.2010 roku do dnia 31.12.2015 roku oraz ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 01.01.2016 roku do dnia zapłaty, z tym zastrzeżeniem że spełnienie świadczenia przez jednego z pozwanych zwalnia drugiego.

2. oddalił powództwo w pozostałym zakresie.

3. zniósł wzajemnie między stronami koszty procesu.

4. zasądził od Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Koninie na rzecz radcy prawnego E. U. z Kancelarii Radcy Prawnego w K. kwotę 4.511 zł 50 gr (cztery tysiące pięćset jedenaście złotych pięćdziesiąt groszy) tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej pozwanemu M. R. z urzędu.

5. nakazał pobrać na rzecz Skarbu Państwa – Sąd Okręgowy w Koninie:

- od powoda M. L. (1) z zasądzonych w punkcie 1 wyroku roszczenia kwotę 7.748 zł 34 gr (siedem tysięcy siedemset czterdzieści osiem złotych trzydzieści cztery grosze) tytułem nieuiszczonych kosztów sądowych,

- solidarnie od pozwanych M. R. oraz Miasta K. kwotę 3.816 zł 35 gr (trzy tysiące osiemset szesnaście złotych trzydzieści pięć groszy) tytułem nieuiszczonych kosztów sądowych.

Podstawą rozstrzygnięcia były następujące ustalenia i wnioski Sądu I Instancji.

I Liceum Ogólnokształcące im. T. K. w K. jest szkołą średnią, której organem prowadzącym – zgodnie ze statutem szkoły z dnia 12.03.2008r. – jest Urząd Miasta K..

Powód M. L. (1) od września 2008r. był uczniem klasy II G I Liceum Ogólnokształcące im. T. K. w K.. Natomiast pozwany M. R. był wtedy uczniem klasy II E tej szkoły, przy czym pozwany był przeniesiony z innej klasy, z uwagi na swoje zachowanie na lekcjach oraz ilość nieusprawiedliwionych godzin lekcyjnych.

W I Liceum Ogólnokształcącym im. T. K. w K. w listopadzie 2008r. w czasie dyżuru nauczycieli za poziom parteru i otoczenie szkoły łącznie odpowiedzialne były 4 osoby, przy czym nie miały one wyznaczonego określonego miejsca dyżuru, natomiast miały „rejon patrolowania”. W tym czasie także w I Liceum Ogólnokształcącym im. T. K. w K. były zainstalowane 2 kamery monitoringu, w tym jedna w okolicy wejścia do szkoły. Również w tym czasie był zatrudniony przez (...) pracownik ochrony, przy czym nie miał on za zadanie obserwowanie przez cały czas monitora

W dniu 4.11.2008r. powód M. L. (1) na przerwach lekcyjnych kilkakrotnie zaczepiał pozwanego M. R., trącając go brakiem. Pozwany M. R. wcześniej nie znał powoda M. L. (1) i nie wiedział dlaczego powód się tak zachowywał.

Pozwany M. R. zapytał powoda o co mu chodzi i chciał porozmawiać z powodem. Powód jednakże odpowiedział, że rozmawiają po lekcjach.

W dniu 4.11.2008r. około godziny 13.30 powód M. L. (1) i pozwany M. R. spotkali się przed wejściem do budynku I Liceum Ogólnokształcącym im. T. K. w K. – pomiędzy drzwiami wejściowymi, a furtką. Początkowo powód i pozwany rozmawiali ze sobą mówiąc do siebie nawzajem, że „wozisz się po szkole”. Powód i pozwany zaczęli się wtedy kłócić i wyzywać się, przy czym w trakcie tego powód i pozwany zaczęli się szarpać, przepychać i w czasie kiedy stali naprzeciwko siebie - uderzać głowami jak tzw. koguty. Następnie powód M. L. (1) i pozwany M. R. zaczęli nawzajem się uderzać pięściami. W trakcie tego pozwany uderzył powoda pięścią w twarz, powodując u powoda stłuczenie wargi, jak również powód uderzył pozwanego pięścią w twarz, powodując u pozwanego stłuczenie nosa i wargi oraz zasinienie oka. Nadto w trakcie tej wymiany uderzeń powód M. L. (1) – po uderzeniu go przez pozwanego M. R. – przewrócił się i upadając uderzył głową w murek okalający taras przy wejściu do I Liceum Ogólnokształcącego w K.. Powód po tym uderzeniu stracił przytomność, a pozwany M. R. uciekł z miejsca zdarzenia.

Wówczas inny uczeń Ł. J., widząc, że powód, który był nieprzytomny, krztusił się krwią, udzielił powodowi pomocy i obrócił powoda na bok. Następnie przy nieprzytomnym powodzie do czasu przyjazdu karetki pogotowia była pielęgniarka szkolna M. L. (2), która zauważyła, że powód miał drgawki, wskazujące na uraz czaszkowo-mózgowy. Natomiast inny uczeń D. A. powiadomił o zdarzeniu pracownika ochrony, który był w swoim pomieszczeniu

W dniu 4.11.2008r. w czasie przerw lekcyjnych dyżury na boisku i w otoczeniu szkoły pełnili nauczyciele P. G. i B. T., przy czym teren przed drzwiami wejściowymi do furtki także był objęty ich nadzorem. W czasie tego zdarzenia była przerwa 5 minutowa i wówczas P. G. i B. T. w pierwszej kolejności przeprowadzili dozór boiska a później teren za szkołą. P. G. i B. T. nie widzieli tego zdarzenia, przy czym B. T. o zdarzeniu dowiedziała się na kolejnej przerwie od dyrektorki szkoły. Natomiast pracownik ochrony w czasie tego zdarzenia nie przebywał w swoim pomieszczeniu tylko był przy drugim wejściu.

Sąd Rejonowy w Koninie prawomocnym wyrokiem z dnia 14 maja 2009 roku sygn. akt II K 86/09 uznał M. R. za winnego tego, że w dniu 4.11.2008r. około godziny 13.30 w K. przy ul. (...) uderzył M. L. (3) pięścią w twarz czym spowodował naruszenie czynności narządów ciała na czas krótszy niż 7 dni w postaci stłuczenia wargi oraz przy zadaniu ciosów nieumyślnie spowodował upadek pokrzywdzonego głową na murek okalający taras przy wejściu do I Liceum Ogólnokształcącego, w wyniku czego M. L. (1) doznał obrażeń wewnątrzczaszkowych w postaci stłuczenia mózgu w okolicy ciemieniowej lewej i krwiaka nadtwardówkowego w prawej okolicy skroniowo-ciemieniowej, powodujących chorobę realnie zagrażającą życiu – tj. przestępstwa z art. 157 § 2 k.k. i art. 156 § 2 k.k. w związku z art. 156 § 2 pkt. 2 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. i za to na podstawie art. 156 § 2 k.k. w zw. z art. 11 § 3 k.k. wymierzono mu

karę jednego roku pozbawienia wolności, z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres 3 lat oraz oddaniem go pod dozór kuratora sądowego.

Powód M. L. (1) w dniu 4 listopada 2008 roku o godzinie 14:50 został przyjęty na Oddział Anestezjologii i Intensywnej Terapii Wojewódzkiego Szpitala (...) w K. z rozpoznaniem krwiaka mózgu. W chwili przyjęcia powód był w stanie ciężkim, nieprzytomny (sedacja). U powoda w trybie pilnym wykonano kraniotomię i usunięto krwiak przymózgowy, a po operacji kontynuowano leczenie powoda na Oddziale Anestezjologii i Intensywnej Terapii Wojewódzkiego Szpitala (...) w K. (sedacja, leczenie p/obrzękowe). W dniu 10.11.2008r. powód został wybudzony ze śpiączki i rozintubowany, a w dniu 12.11.2008r. został przeniesiony na Oddział Neurochirurgiczny (...) w K..

Następnie w okresie od 12.11.2008 roku do 18.11.2008 roku powód przebywał na Oddziale Neurochirurgicznym (...) w K., z rozpoznaniem: ciężki uraz czaszkowo-mózgowy, krwiak nadtwardówkowy w prawej okolicy skroniowo-ciemieniowej, stłuczenie mózgu w okolicy ciemieniowej lewej, rana wargi górnej. Powód w dniu 18.11.2008r. został wypisany do domu w stanie ogólnym i neurologicznym dobrym.

Zespół powypadkowy w I Liceum Ogólnokształcącym im. T. K. w K. protokołem nr (...) z dnia 12.11.2008r. ustalił okoliczności i przyczyny wypadku ucznia – powoda, stwierdzając m. in. że osoba sprawująca nadzór nad poszkodowanym uczniem nie była obecna w chwili wypadku na miejscu i znajdowały się w miejscu uniemożliwiającym zauważenie bójki. Dyrektor I Liceum Ogólnokształcącego im. T. K. w K. J. F. w dniu 19.11.2008r. zatwierdziła ten protokół. Natomiast rodzice powoda - H. i L. L. w dniu 20.11.2008 roku wnieśli sprostowanie do tego protokołu.

Powód M. L. (1) po wyjściu ze szpitala miał początkowo problemy z poruszaniem się, z uwagi na fakt, iż w szpitalu powód leżał. Nadto po wyjściu ze szpitala powód miał problemy z wysławianiem się, zapominał słów oraz znaczenia słów, miał problemy z zapamiętywaniem. Wówczas rodzice powoda L. i H. L. zwrócili się z wnioskiem do Miejskiej Poradni P. – Pedagogicznej w K. o orzeczenie indywidualnego nauczania powoda.

Orzeczeniem nr 34/08/09 z dnia 10.12.2008 r. Miejskiej Poradni P. – Pedagogicznej w K., orzekł o potrzebie indywidualnego nauczania M. L. (1) na okres 60 dni z uwagi na stan zdrowia ucznia znacznie uniemożliwiający uczęszczanie do szkoły.

W trakcie indywidualnego nauczania powód miał problemy z przyswajaniem wiedzy, z uwagi na fakt, iż jednego dnia przychodziło kilku nauczycieli, a następnego dnia żaden. Powód miał wtedy problemy z pamięcią oraz koncentracją i gdy przychodziło kilku nauczycieli jednego dnia, to powód nie mógł się skupić dłużej niż 30 minut. W tym okresie matka powoda H. L. czytała powodowi lektury. Następnie powód wraz z rodzicami zdecydował, że po feriach zimowych w 2009r. powód zrezygnuje z indywidualnego nauczania i wróci do szkoły, przy czym powód wtedy był zwolniony z lekcji w-f.

Powód został skierowany do Poradni Laryngologicznej i z informacji dla lekarza kierującego z Poradni Laryngologicznej z dnia 30.07.2009r. wynikało, że powód wymagał dalszego leczenia laryngologicznego, a w zakresie farmakoterapii przyjmowania sterydów donosowo i leków przeciwalergicznych. Powód także od 28.08.2009r. rozpoczął leczenie w Poradni Neurologicznej w K. u neurologa W. D., przy czym powód skarżył się wówczas na kłopoty z pamięcią, zaburzenia koncentracji, trudności w nauce, gorsze rozumienie mowy, okresowe bóle i zawroty głowy. Powód został również skierowany do Poradni Okulistycznej i z informacji dla lekarza kierującego z Poradni Okulistycznej z dnia 24.09.2009r. wynikało, iż okuli N.N. dobry, mała mieszana nieźorność obu oczu. Natomiast od dnia 10.03.2010r. powód rozpoczął leczenie w (...) w K., przy czym wówczas powód był konsultowany przez psychologa.

Wynik badania diagnostycznego z dnia 5 listopada 2009 roku przeprowadzonego w (...) sp. z o.o. w W. (...) Centrum Medyczne Oddział w K. wskazywał, że u powoda w okolicy czołowej lewej w warstwie korowej widoczne były niewielkie blizny mózgowe pourazowe z poszerzeniem przestrzeni podpajęczynówkowych w ich okolicach. Natomiast pozostałe

struktury mózgowia były bez zmian ogniskowych, o prawidłowej intensywności sygnału; układ komorowy był w normie, jak również pozostała przestrzeń podpajęczynówkowa była w normie.

Powód M. L. (1) po pierwszym roku z przedmiotów obowiązkowych i kierunkowych osiągnął następujące wyniki: - język polski – 4; - język angielski – 4; - matematyka – 2; - geografia – 4; średnia z wynikiem ze wszystkich przedmiotów 3,71. W klasyfikacji po I semestrze drugiego roku powód z przedmiotów kierunkowych osiągnął następujące wyniki: - język polski – 2; - język angielski – 4; - matematyka – 2; - geografia – 5; średnia z wynikiem ze wszystkich przedmiotów 3,4. Natomiast po drugim roku powód z przedmiotów obowiązkowych i kierunkowych osiągnął następujące wyniki: - język polski – 3; - język angielski – 4; - matematyka – 2; - geografia – 4; średnia ze wszystkich przedmiotów 3,62. Nadto po trzecim roku nauki powód z przedmiotów obowiązkowych i kierunkowych osiągnął następujące wyniki: - język polski – 2; - język angielski – 4; - matematyka – 2; - geografia – 5. Powód w III klasie nie korzystał ze zwolnienia lekarskiego z zajęć wychowania fizycznego i brał aktywny udział w zajęciach sportowych, uzyskując z tego przedmiotu ocenę – 5, jak również reprezentował szkołę w zawodach sportowych. Powód wówczas był uczniem z dobrą frekwencją, a szkołę średnią powód ukończył ze średnim wynikiem – 3,5.

Powód, który miał kłopoty z pamięcią i koncentracją, na naukę poświęcał kilkakrotnie więcej czasu, przy czym powodowi w nauce pomagali rodzice, jak również powód korzystał z korepetycji. Powód M. L. (1) do 2010r. leczył się u neurologa W. D., natomiast od 2010r. powód nie leczył się u żadnego lekarza i nie bierze żadnych leków.

Powód M. L. (1) przystąpił do egzaminu maturalnego na warunkach ogólnych, tj. bez dostosowań wynikających z ograniczeń zdrowotnych Powód uzyskał następujące wyniki na egzaminie dojrzałości:

Egzaminy obowiązkowe:

- język polski, egzamin pisemny (poziom podstawowy) - 49% (śr. klasy - 57,6%, śr. szkoły - 62,8%);
- język angielski, egzamin pisemny (poziom podstawowy)- 98% (śr. klasy - 77,7%, śr. szkoły - 77,18%; 1. wynik w klasie, 2. wynik w szkole na 222 zdających),
- matematyka - egzamin pisemny (poziom podstawowy)- 76% (śr. klasy - 83,94%, śr. szkoły - 73,03%; 11. wynik w klasie, 13. wynik w szkole na 269 zdających),

Egzaminy dodatkowe:

- język angielski, poziom rozszerzony - 63%
- matematyka, poziom rozszerzony - 16%
- geografia, poziom rozszerzony - 63% (7. wynik w klasie, 12. wynik w szkole na 104 zdających)
- biologia, poziom podstawowy - 36%.

Powód zdał egzaminy maturalne z wynikami w większości mieszczącymi się powyżej średniego wyniku zdających w sesji wiosennej 2010

Powód M. L. (1) wcześniej planował kontynuowanie nauki na Politechnice (...), jednakże z uwagi na problemy z koncentracją oraz zapamiętywaniem od października 2010r. powód rozpoczął studia stacjonarne na Uniwersytecie Przyrodniczym we W., na Wydziale Przyrodniczo-Technicznym, na kierunku Ochrona (...). Powód w czasie studiów mieszkał we W. i do domu przyjeżdżał raz na miesiąc lub raz na dwa miesiące. Powód nadal w czasie studiów miał problemy z pamięcią i długo nie mógł się skupić, przy czym powodowi w nauce pomagał brat oraz ojciec.

Powód na początku semestru zimowego (...) zgłosił się na zajęcia z ćwiczeń siłowych, informując prowadzących zajęcia, iż został pobity i w związku z tym ma problemy z bieganiem, skakaniem i grami zespołowymi. Powód nie przedstawił zwolnienia lekarskiego, które dawało możliwość zaliczenia wychowania fizycznego bez oceny, w związku

z tym powód brał udział w zajęciach bez udziału w sprawdzianach i zawodach. Powód brał przy tym udział w zajęciach na siłowni w zakresie ćwiczeń rehabilitacyjnych, tzn. fizjologicznie bezpiecznych, w których wykonywany jest pełen zakres ruchu bez obciążeń układu ruchowego. Po zakończeniu zajęć semestralnych powód otrzymał zaliczenie z oceną dobrą.

U powoda M. L. (1) został stwierdzony: - stan po urazie czaszkowo-mózgowym z krwawieniem nadtwardówkowym w okolicy skroniowo-ciemieniowej prawej i stłuczeniem mózgu w okolicy czołowej i ciemieniowej lewej; stan po kraniotomii z ewakuacją krwiaka, z ubytkiem kości czaszki okolicy zausznej prawej i blizną na głowie, bez cech ogniskowego uszkodzenia ośrodkowego układu nerwowego; - blizna na twarzy w okolicy wargi dolnej; - prawidłowe wyniki badań otolaryngologicznych (audiometria tonalna, tympanometria, tympanogram); - obniżona obustronnie ostrość wzroku; - pojedyncze rozszlane ubytki od skroni w oku prawym stwierdzone w badaniu pola widzenia; - zespół po urazie głowy z bólami głowy i obniżeniem funkcji poznawczych o nasileniu lekkim. Nie zostały stwierdzone u powoda zmiany w obrębie narządu słuchu, mogące mieć związek ze zdarzeniem z dnia 4.11.2008r. W dostarczonych przez powoda wynikach badań audiometrii tonalnej i tympanometrii krzywe progowe kostne i powietrzne były w zakresie normy, również w badaniu tympanometrycznym obustronnym stwierdzono wartości prawidłowe. Nadto stwierdzane w czasie aktualnego badania sądowno-lekarskiego obustronne obniżenie ostrości wzroku i astygmatyzm należą do schorzeń samoistnych i nie pozostają w związku przyczynowo-skutkowym z przedmiotowym zdarzeniem. Natomiast w odniesieniu do zmian stwierdzonych w polu widzenia, w czasie przeprowadzonego w niniejszej sprawie badania sądowno-lekarskiego to należy zauważyć, iż badanie to wykonywane było u powoda pierwszorazowo i z uwagi na to, że na jego wynik mogły mieć wpływ czynniki takie jak zaburzenia koncentracji w czasie badania i czynniki stresogenne, zalecono powodowi przeprowadzenie ponownie badania pola widzenia w takich samych warunkach tj. badania Fuli Field 81 (...) Screening Test, przy użyciu aparatu H.. Powód został o tym fakcie poinformowany i otrzymał kopię badania, jednakże wyników tych badań powód nie dostarczył opiniującym, w związku, z czym brak było możliwości obiektywnej oceny ewentualnego uszczerbku na zdrowiu w tym zakresie. Natomiast ze świadectw ukończenia poszczególnych klas w szkole średniej i indeksu ze studiów wyższych powoda wynika, że w zakresie 3 przedmiotów maturalnych wyniki powoda były powyżej średniej wojewódzkiej, a w 3 kolejnych poniżej. Ocena stanu psychicznego powoda wskazuje na zaburzenia funkcji poznawczych o nasileniu lekkim, które nieznacznie utrudniają studiowanie, czego dowodzą dane z przebiegu studiów. Rokowania w odniesieniu do stanu psychicznego powoda są dobre i w stosunku do stanu po urazie zaznaczała się poprawa.

W konsekwencji stały procentowy uszczerbek na zdrowiu powoda z tytułu przebytego urazu ciała wynosi łącznie 18% w tym za: ubytek kości czaszki po operacji neurochirurgicznej o średnicy powyżej 2,5 cm - 10%; - nieznaczne, nierozległe i nieściągające blizny na głowie w okolicy skroniowo-ciemieniowej prawej i okolicy potylicznej - 2%; - bliznę na wardze górnej - 1%; - zespół po urazie głowy z bólami głowy i obniżeniem funkcji poznawczych o nasileniu lekkim, bez cech ogniskowego uszkodzenia ośrodkowego układu nerwowego - 5%. Ten ustalony uszczerbek na zdrowiu ma charakter trwały, przy czym ze względu na rodzaj zmian pourazowych nie należy spodziewać się w przyszłości pogorszenia stanu zdrowia powoda, ani też ujawnienia się kolejnych następstw, które mogłyby mieć związek z przebyłym urazem.

Powód M. L. (1) wskutek urazu czaszkowo-mózgowego z dnia 4.11.2008r. doznał zaburzeń adaptacyjnych trwających około 2 lat, tj. do 2010r. , przy czym zaburzenia te miały negatywny wpływ na zdrowie psychiczne powoda, natomiast nie miały wpływu na jego aktywność edukacyjną czy społeczną. Brak jest trwałych zaburzeń w sferze osobowości powoda, jednakże zdarzenie w dniu 04.11.2008 r. miało wpływ na strukturę (...) powoda poprzez obniżenie samooceny, wzrost braku wiary w siebie, wzrost lęku przed ekspozycją społeczną (lęk społeczny). Również miało ono wpływ na samopoczucie psychiczne i aktywność powoda poprzez obniżenie nastroju, okresowe zamartwianie się, trudności w zasypianiu oraz przerywanie snu. Zdarzenie to wywołało również zaburzenie funkcji pozapoznawczych takich, jak zdolność podejmowania decyzji, koncentracji uwagi, kontrola emocji, radzenie sobie ze stresem. Obydwe grupy objawów spowodowały zaburzenie mechanizmów przystosowania (adaptacyjnych) do stresu na okres dwóch lat, przy czym w tym czasie powód odbywał różne konsultacje lekarskie, w tym jedną w poradni zdrowia psychicznego, dzięki czemu powód mógł koncentrować się na własnym zdrowiu. Następnie powód rozpoczął studia, przestał koncentrować się na własnym zdrowiu, zaczął wyznaczać sobie realne cele życiowe,

takie jak studiowanie ochrony środowiska, zajęcia na siłowni. Powód doznał urazu psychofizycznego czaszkowo-mózgowego w wieku 17 lat i 8 miesięcy, tj. w okresie intensywnego kształtowania się tożsamości i osobowości człowieka. Jest to okres intensywnego rozwoju psychospołecznego. Jednym z elementów poczucia tożsamości jest samoocena pod względem atrakcyjności fizycznej (wygląd zewnętrzny, sprawność fizyczna), a także pod względem charakteru (cechy osobowości, predyspozycje psychiczne). Blizny na wardze oraz ubytek kości czaszki wskutek urazu psychofizycznego (czaszkowo-mózgowego) w dniu 04.11.2008 r. spowodował zaburzenie rozwoju osobowego, obniżenie poczucia atrakcyjności fizycznej. Obniżenie nastroju, wzrost lęku społecznego, zaburzenia funkcji pozapoznawczych, zaburzenia depresyjne wskutek urazu psychofizycznego (czaszkowo-mózgowy) w dniu 04.11.2008 r. spowodowały zaburzenia emocjonalne (adaptacyjne). Wskutek działania zasobów psychicznych, czyli procesów kompensujących i przeciwdziałających objawom zaburzeń psychicznych pojawiła się potrzeba osiągnięcia, a także potrzeba akceptacji: powód zrezygnował z nauczania indywidualnego, ponieważ nie widział efektów w nauce; a także wziął udział w rozgrywkach turnieju koszykówki w 2009 roku. Obecnie badanie psychologiczne nie stwierdziło zaburzeń osobowości u powoda, czy zaburzeń poznawczych. Natomiast deficyty poznawcze mogą wynikać z zaburzeń funkcji pozapoznawczych takich jak koncentracja uwagi, kontrola emocji, radzenie sobie ze stresem, podejmowanie decyzji.

Powód M. L. (1) w czerwcu 2016r. ukończył studia na Uniwersytecie Przyrodniczym we W. i uzyskał tytuł magistra inżyniera ochrony środowiska, przy czym powód studiował przez 6 lat. Powód po III roku studiów przebywał na urlopie dziekańskim przez rok czasu, gdyż w terminie nie zaliczył przedmiotów z I roku studiów. Następnie od sierpnia 2016r. powód zaczął pracować w firmie swojego ojca – odlewania metali jako pracownik administracji, przy czym powód otrzymuje wynagrodzenie w kwocie 1.600-1.800 zł netto miesięcznie. Powód nie pracuje w swoim zawodzie i zajmuje się wpisywaniem danych do dokumentacji. Powód nie jest żonaty i nie jest z nikim związany, jak również nie chodzi na imprezy. Powód nie uprawia żadnych sportów i obecnie powód nigdzie się nie leczy.

Pozwany M. R. w lutym 2015r. ukończył studia na Uniwersytecie Ekonomicznym w P. i uzyskał zawód inżyniera zarządzania produkcją, przy czym pozwany studiował przez 3,5 roku. Obecnie pozwany zamieszkuje wraz ze swoją dziewczyną w P., w wynajmowanym mieszkaniu. Pozwany pracował w salonie sprzedaży T-M., przy czym do dnia 20.11.2017r. pozwany przebywał na zwolnieniu lekarskim. Pozwany nie pracuje i nie jest zarejestrowany jako osoba bezrobotna, przy czym obecnie pozwany zamierza szukać pracy.

W dniu 20. (...). wpłynął do Sądu Rejonowego w Koninie wniosek powoda M. L. (1) o zawiązanie do próby ugodowej, w którym powód wniósł o zawiązanie pozwanych M. R. i Miasto K. do próby ugodowej i zapłacenie solidarnie przez pozwanych powodowi kwoty 200.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 4.11.2008r. oraz ustalenie, że pozwani M. R. oraz Miasto K. będą ponosili odpowiedzialność za wszelkie ewentualne przyszłe negatywne następstwa zdarzenia z dnia 4 listopada 2008 roku. Pozwani M. R. i Miasto K. na posiedzeniu w dniu 29.10.2010r. nie wyrazili zgody na zawarcie ugody.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy uznał . że odpowiedzialność zarówno pozwanego ad 1 jak i pozwanego ad 2 co do zasady jest uzasadniona.

W ocenie Sądu Okręgowego odpowiedzialność pozwanego M. R. opiera się na art. 415 k.c. w zw. z art. 445§ 1 k.c. co wynika wprost z wyroku sądu karnego w którym pozwany został uznany za winnego popełnienia czynu z art. 157 § 2 k.k. i art. 156 § 2 k.k. w związku z art. 156 § 2 pkt. 2 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k.

Jeżeli chodzi o odpowiedzialność drugiego pozwanego – Gminę K. to według sądu wynika ona z art. 417§ 1 k.c.

W tej kwestii sąd wskazał , że zgodnie z § 7 ust. 2 pkt. 2 Statutu I Liceum Ogólnokształcącego im. T. K. w K. z dnia 12.03.2008r. opiekę nad uczniami przebywającymi w szkole podczas przerw sprawują nauczyciele pełniący dyżur. Nadto z § 16 ust. 2 pkt. 10 tego Statutu wynika, iż do zadań dyrektora liceum należy w szczególności dbanie o bezpieczeństwo uczniów, nauczycieli i pracowników szkoły. Natomiast z § 41 ust. 1 Statutu wynika, iż nauczyciel jest odpowiedzialny za bezpieczeństwo powierzonych jego opiece uczniów.

Zgodnie z obowiązującym wówczas art. 5 ust. 7 pkt. 1 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (t.j. Dz.U. z 2004r., Nr 256, poz. 2572 ze zm.) organ prowadzący szkołę opowiada za jej działalność, przy czym do zadań organu prowadzącego szkołę należy w szczególności zapewnienie warunków działania szkoły, w tym bezpiecznych i higienicznych warunków nauki, wychowania i opieki. Natomiast z obowiązującego wówczas § 2 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31.12.2002r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (Dz.U. z 2003r., Nr 3, poz. 69) wynika, iż dyrektor zapewnia bezpieczne i higieniczne warunki pobytu w szkole. Nadto z obowiązującego wówczas § 14 ust. 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31.12.2002r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach wynika, że przerwy z zajęciach uczniowie spędzają pod nadzorem nauczyciela.

Natomiast z zebranego w sprawie materiału dowodowego wynika, iż w dniu 4.11.2008r. w szkole nie było prawidłowego nadzoru nad uczniami.

Dalej Sąd stwierdził, że powód przyczynił się w 35 % do szkody.

W jego ocenie przyczynienie się powoda wynika tego, że w dniu 4.11.2008r. powód M. L. (1) na przerwach lekcyjnych kilkakrotnie zaczepiał pozwanego M. R., który wcześniej nie znał powoda. Następnie powód i pozwany umówili się na spotkanie po lekcjach i do tego spotkania doszło w dniu 4.11.2008r. około godziny 13.30 przed wejściem do budynku I Liceum Ogólnokształcącym im. T. K. w K. – pomiędzy drzwiami wejściowymi, a furtką. W trakcie tego spotkania powód i pozwany mówili do siebie nawzajem, że „wozisz się po szkole”, kłócili się i wyzywali się, a następnie zaczęli się szarpać i popychać. Nadto w trakcie tego spotkania powód i pozwany - w czasie kiedy stali naprzeciwko siebie – uderzali się głowami jak tzw. koguty, a następnie powód M. L. (1) i pozwany M. R. zaczęli nawzajem się uderzać pięściami.

Jeżeli chodzi o wysokość zadośćuczynienia to w ocenie sądu I instancji biorąc pod uwagę ustalony stan faktyczny w szczególności dotyczący czasu i przebiegu leczenia, oraz skutków zdarzenia uzasadniona jest kwota 60.000 zł co przy uwzględnieniu stopnia przyczynienia się powoda daje kwotę 39.000 zł.

W ocenie sądu okręgowego uzasadnione jest również zasądzenie odsetek za opóźnienie od tej kwoty od dnia 29.10.2010 r. W dniu 20. (...) wpłynął bowiem do Sądu Rejonowego w Koninie wniosek powoda M. L. (1) o zawiązanie do próby ugodowej, w którym powód wniósł o zawiązanie pozwanych M. R. i Miasto K. do próby ugodowej i zapłacenie solidarnie przez pozwanych powodowi kwoty 200.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 4.11.2008r. oraz ustalenie, że pozwani M. R. oraz Miast K. będą ponosili odpowiedzialność za wszelkie ewentualne przyszłe negatywne następstwa zdarzenia z dnia 4 listopada 2008 roku, jednakże pozwani M. R. i Miasto K. na posiedzeniu w dniu 29.10.2010r. nie wyrazili zgody na zawarcie ugody.

W ocenie Sądu, w okolicznościach niniejszej sprawy bezzasadne było natomiast żądanie powoda dotyczące ustalenia, że pozwani będą ponosili odpowiedzialność za wszelkie ewentualne przyszłe negatywne następstwa zdarzenia z dnia 4 listopada 2008 roku

Z opinii sądu – lekarskiej wynika bowiem, że procentowy uszczerbek na zdrowiu powoda z tytułu przebytego urazu ciała wynosi łącznie 18% i ten ustalony uszczerbek na zdrowiu ma charakter trwały, przy czym ze względu na rodzaj zmian pourazowych nie należy spodziewać się w przyszłości pogorszenia stanu zdrowia powoda, ani też ujawnienia się kolejnych następstw, które mogłyby mieć związek z przebyłym urazem. Nadto z opinii sądu – psychologicznej wynika, że obecnie badanie psychologiczne nie stwierdziło zaburzeń osobowości u powoda, czy zaburzeń poznawczych.

O kosztach procesu Sąd orzekł na podstawie art. 100 k.p.c., znosząc wzajemnie między stronami te koszty, gdyż roszczenie powoda zostało uwzględnione częściowo, a określenie należnej powodowi sumy zależało od oceny Sądu **(punkt 3 wyroku)**.

Na podstawie § 2 ust. 3 i § 6 pkt. 6 oraz § 15 pkt. 1 i 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U. z 2013 r., poz. 490) Sąd zasądził od Skarbu Państwa – Sąd Okręgowy w Koninie na rzecz radcy prawnego E. U. kwotę 4.511 zł 50 gr tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej pozwanemu M. R. z urzędu.

W niniejszej sprawie koszty sądowe, które nie zostały uiszczone wynoszą łącznie kwotę 11.564 zł 69 gr, przy czym koszty te obejmują: - opłatę sądową w kwocie 1950 zł; - zwrot kosztów dojazdu świadka J. W. w kwocie 37 zł (k.388,409-410); - koszt sporządzenia opinii przez zespół lekarzy z (...) M. K. w T. C. M. im. L. R. w B. na łączną kwotę 7.279 zł 23 gr (k.634,646,726,833,844); - koszt sporządzenia opinii przez biegłego psychologa M. W. na łączną kwotę 2.298 zł 46 gr (k.684,694,704,715). W niniejszej sprawie Sąd zasądził na rzecz powoda M. L. (1) kwotę 39.000 zł, co oznacza iż roszczenie powoda zostało uwzględnione w 33 %. W konsekwencji tego należało obciążyć powoda nieuiszczonymi kosztami sądowymi w 67 %, a pozwanych w 33 %.

Wobec powyższego Sąd na podstawie art. 113 ust. 1 i ust. 2 pkt. 1 uksc nakazał pobrać na rzecz Skarbu Państwa od powoda M. L. (1) z zasądzonych w punkcie 1 roszczenia kwotę 7.748 zł 34 gr oraz solidarnie od pozwanych M. R. i Miasta K. kwotę 3.816 zł 35 gr.

Apelację od powyższego wyroku wnieśli powód oraz pozwani ad 1 i 2.

Powód zaskarżył wyrok w części tj. w punkcie 2 oddalającym powództwo ponad kwotę 39.000 zł oraz w punkcie 5 w zakresie obciążenia powoda nieuiszczonymi kosztami sądowymi, przedmiotowemu wyrokowi zarzucając:

1. naruszenie przepisów prawa materialnego mające istotny wpływ na treść orzeczenia w postaci naruszenia:

a) art. 362 k.c. poprzez jego błędne zastosowanie przy przyjęciu, iż powód M. L. (1) przyczynił się do powstania szkody i to w zakresie 35%, co skutkowało ustaleniem należnego powodowi zadośćuczynienia w wysokości 39.000 zł, podczas gdy faktycznie brak jest podstaw do przyjęcia, iż powód przyczynił się do zaistnienia zdarzenia z dnia 4 listopada 2008 roku;

b) art. 415 kc w zw. z art. 444 kc oraz art. 445 § 1 kc poprzez jego błędne przyjęcie, iż pozwany M. R. zobowiązany jest tytułem zadośćuczynienia zapłacić kwotę 60.000 zł (bez uwzględnienia faktu przyczynienia), podczas gdy zapłata powinna obejmować kwotę 81.000 zł przy uwzględnieniu całokształtu okoliczności, a w szczególności następstw zdarzenia z dnia 04 listopada 2008 r.;

2. Naruszenie przepisów postępowania mających istotny wpływ na treść orzeczenia w postaci naruszenia:

a) art. 233 § 1 kpc sprowadzające się do przekroczenia zasady swobodnej oceny dowodów i dopuszczenia się dowolności w zakresie analizy materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie, co skutkowało nie tylko szeregiem sprzecznych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego, lecz również błędną analizą tego materiału i nadaniem niewłaściwej wagi niektórym ustaleniom faktycznym dokonanym w sprawie w kontekście wiarygodności poszczególnych dowodów i dokonanych na ich podstawie ustaleń przejawiających się przede wszystkim uznaniem za wiarygodne twierdzeń pozwanego M. R., iż nie był on prowodyrem konfliktowej sytuacji, jaka zaistniała między nim a powodem M. L. (1) oraz że powód był na równi odpowiedzialny z pozwanym za wzajemną agresję, która skutkowała poniesieniem obrażeń przez powoda, podczas gdy prowadzona zgodnie z zasadami racjonalnego rozumowania oraz wnioskowania analiza całości materiału dowodowego prowadził do wniosku przeciwnego, tj. do całkowitego zawinienia po stronie pozwanego M. R.;

b) art. 227 kpc poprzez całkowite pominięcie przez Sąd I instancji w procesie dokonywania ustaleń faktycznych części materiału dowodowego w postaci zawartości nagrania z monitoringu obejmującego w bardzo znacznym zakresie przebieg zdarzenia z dnia 04 listopada 2008 roku oraz zgodnymi z nim zeznaniami powoda M. L. (1), świadka D. D. oraz uzupełniającymi je zeznaniami - w pewnych fragmentach - świadków Ł. J., K. K. oraz D. A., pomimo przywołania

tych dowodów jako podstawy dokonywania ustaleń stanu faktycznego, co w konsekwencji doprowadziło do błędów skutkujących nieprawidłowym jego ustaleniem;

c) art. 328 § 2 kpc poprzez niewskazanie przez Sąd I instancji w uzasadnieniu wyroku przyczyn, dla którym odmówił dowodom przeprowadzonym w niniejszym postępowaniu, w tym dowodowi z nagrania z monitoringu, wiarygodności i mocy dowodowej, podczas gdy stanowi to element konieczny uzasadnienia wyroku, dzięki któremu możliwa jest weryfikacja stanowiska Sądu I instancji;

3. Sprzeczność istotnych ustaleń Sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego mająca istotny wpływ na treść orzeczenia, polegająca na błędnym przyjęciu, iż:

a) prowodyrem zdarzenia był powód M. L. (1), podczas gdy prawidłowo przeanalizowany materiał dowodowy, a w szczególności nagranie z monitoringu potwierdzające wersję przebiegu zdarzenia przedstawianą przez powoda, prowadzi do wniosku odmiennego niż uczyniony przez Sąd I Instancji, a w szczególności pozwala przyjąć, że to pozwany M. R. był inicjatorem zdarzenia z dnia 04 listopada 2008 roku;

b) zeznania pozwanego M. R. oraz grupy osób stanowiących jego sympatię oraz kolegów, zwłaszcza spoza liceum, do którego uczęszczali powód i pozwany, są wiarygodne i mogą stanowić podstawę dokonywania ustaleń faktycznych, podczas gdy są one ewidentnie sprzeczne z obiektywnym dowodem jakim jest nagranie z monitoringu;

c) powód M. L. (1) swoim zachowaniem przyczynił się do powstania po jego stronie uszczerbku na zdrowiu, które to przyczynienie ocenione przez Sąd I Instancji na poziomie 35% uzasadniało zmniejszenie zakresu naprawienia szkody przez pozwanego i stanowiło podstawę umniejszenia w tym zakresie przyznanego zadośćuczynienia, podczas gdy całość materiału dowodowego, a w szczególności nagranie z monitoringu wskazuje w sposób jednoznaczny, iż przyjęcie przyczynienia przez Sąd I Instancji jest nietrafne co do zasady i oczywiście co do wysokości;

d) kwota 60.000 zł przyjęta przez Sąd I Instancji stanowi adekwatną wysokość zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, podczas gdy przy uwzględnieniu faktu jakie skutki wywołały następstwa zdarzenia z dnia 4 listopada 2008 roku w zakresie podejmowanych przez powoda decyzji, co do obrania kierunku studiów oraz wszystkich następstw tych decyzji, które ujawniły się obecnie, uznać należy za zaniżoną i faktycznie nieadekwatną do aktualnej sytuacji życiowej i mentalnej powoda.

Wskazując na powyższe powód wniósł o:

1. zmianę zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego w Koninie z dnia 05 grudnia 2017 roku, wydanego w sprawie o sygn. I C 92/11 w ten sposób, iż zasądza od pozwanych M. R. oraz Miasta K. solidarnie na rzecz powoda M. L. (1) kwotę 81.000 zł (słownie: osiemdziesiąt jeden tysięcy złotych) z odsetkami ustawowymi od dnia 29.10.2010 roku do dnia 31.12.2015 roku oraz ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 01.01.2016 roku do dnia zapłaty;

2. zmianę zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego w Koninie z dnia 05 grudnia 2017 roku, wydanego w sprawie o sygn. I C 92/11 w punkcie 5 poprzez zasądzenie solidarnie od pozwanych ad. 1 oraz ad. 2 na rzecz powoda kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego według norm przepisanych;

3. obciążenie pozwanych kosztami postępowania apelacyjnego, w tym kosztami zastępstwa adwokackiego według norm przepisanych.

Pozwany ad 1 M. R. zaskarżył wyrok w części tj. w punkcie 1 wyroku w części uwzględniającej powództwo ponad kwotę 18.000,- zł oraz w zakresie daty wymagalności spełnienia świadczenia od dnia 29.10.2010 roku i w punkcie 5 wyroku w części obciążającej pozwanych kosztami sądowymi powyżej kwoty 1.734,70 zł.

Pozwany ad 1 zarzucił:

1) przepisów prawa procesowego, których naruszenie miało wpływ na wynik postępowania,

w szczególności,:

a) art 233 §1 kpc poprzez swobodne uznanie, niezależne od zasad doświadczenia życiowego i dyspozycji art, 362 kc, przyczynienia się Pozwanego w 65 % do powstania szkody w sytuacji, gdy prowokatorem zdarzenia był powód

b) art.. 231 kpc poprzez uznanie zeznań powoda za wiarygodne (które to zeznania miały istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy) w zakresie skutków zdarzenia, które to skutki miały mieć wpływ na osobowość Powoda. Powyższe należy odnieść do dowodów załączonych do niniejszej apelacji, z których jednoznacznie wynika, że Powód w toku całego postępowania składał nieprawdziwe zeznania

2) Przepisów prawa materialnego

a) art. 359 kc poprzez zasądzenie odsetek od daty 29.10.2010 r. w sytuacji braku wezwania do zapłaty, a podstawia do zapłaty tj. orzeczenie sądu zostało wydane w dniu 05.12.2017r.

b) art. 362 kc poprzez pominięcie ewidentnego przyczynienia się Powoda do powstania zdarzenia, a tym samym jego skutków (to (...) prowokował i zaatakował Pozwanego, a także zainicjował spotkanie przed szkołą oraz wywołał bójkę);

c) art 423 kc poprzez pominięcie tego artykułu w⁷ sytuacji, gdy to Pozwany został zaatakowany przez Powoda i w istniejących relacjach i zrachowaniach szkolnych nie mógł pozostać bierny – musiał zastosować obronę której skutki przekroczyły jego przewidywania.

Wskazując na powyższe pozwany ad 1 wniósł o:

1. zmianę zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego w Koninie z dnia 05.12.2017r. wydanego w sprawie sygn.. akt I C 92/11 poprzez zasądzenie od pozwanych M. R. oraz Miasta K. solidarnie na rzecz powoda M. L. (1) kwotę 18.000,- zł (słownie: osiemnaście tysięcy złotych) z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 5 grudnia 2017 r. do dnia zapłaty;
2. obciążenie stron kosztami sądowymi proporcjonalnie do wyniku sporu tj. Powoda kwotą 9.829,99 zł. natomiast pozwanych solidarnie kwotą 1.734,70 zł.;
3. zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego ad. 1 kosztów postępowania apelacyjnego według norm przepisanych;
4. przeprowadzenie dowodu z załączonych do niniejszej apelacji zdjęć i wydruków postów z F. oraz treści załączonych płyt CD
5. zasądzenie na rzecz ustanowionego dla pozwanego M. R. pełnomocnika z urzędu E. U. kosztów zastępstwa procesowego za II Instancję, według norm przepisanych.

Pozwany ad 2 Miasto K. zaskarżyło wyrok w części tj. w punkcie 1 zarzucając:

naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. poprzez całkowicie dowolną ocenę materiału dowodowego zgromadzonego w przedmiotowej sprawie, przejawiającą się uznaniu, iż dnia 04 listopada 2008 roku w szkole nie było prawidłowego nadzoru nad uczniami, co skutkowało przypisaniem odpowiedzialności za zdarzenie.

Wskazując na powyższe pozwany ad2 Miasto K. wniósł o:

1. zmianę wyroku, poprzez oddalenie powództwa w całości, ewentualnie o:
2. uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi I instancji celem ponownego rozpoznania,
3. rozstrzygnięcie o kosztach postępowania, w szczególności o kosztach zastępstwa procesowego.

W odpowiedzi na apelację powoda pozwany ad 1 wniósł o jej oddalenie i zasądzenie na rzecz pełnomocnika z urzędu pozwanego ad 1 kosztów zastępstwa procesowego za postępowanie odwoławcze według norm przepisanych.

W odpowiedzi na apelację pozwanego ad 2 pozwany ad 1 wniósł o jej oddalenie i zasądzenie na rzecz pełnomocnika z urzędu pozwanego ad 1 kosztów zastępstwa procesowego za postępowanie odwoławcze według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje:

Apelacja powoda oraz pozwanego M. R. okazały się w części uzasadnione. Natomiast apelacja pozwanego Miasta K. nie zasługiwała na uwzględnienie.

Powód w swojej apelacji podnosi szereg zarzutów zarówno prawa procesowego jak i materialnego.

Skarżący zarzucił, że Sąd I instancji nie wskazał w uzasadnieniu wyroku przyczyn, dla którym odmówił dowodom przeprowadzonym w niniejszym postępowaniu, w tym dowodowi z nagrania z monitoringu, wiarygodności i mocy dowodowej, podczas gdy stanowi to element konieczny uzasadnienia wyroku, dzięki któremu możliwa jest weryfikacja stanowiska Sądu I instancji;

Zarzut ten jest bezzasadny. Zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. powinien być uznany za uzasadniony jedynie w przypadkach wyjątkowych, kiedy treść uzasadnienia całkowicie uniemożliwia sądowi drugiej instancji dokonanie oceny toku wyводу, który doprowadził do wydania orzeczenia (V ACa 481/15, Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 27 stycznia 2016 r., LEX nr 1993042). Naruszenie art. 328 § 2 k.p.c. z reguły nie ma wpływu na treść wyroku, gdyż uzasadnienie sporządzane jest po jego wydaniu. W niniejszej sprawie uzasadnienie wyroku sądu I instancji pozwala w pełni dokonać oceny wyводу Sądu okręgowego. Wbrew twierdzeniom apelacji sąd ten odniósł się do całego zebranego w sprawie materiału dowodowego.

W zakresie zarzutów prawa procesowego skarżący zarzucił sądowi I instancji naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. przejawiających się przede wszystkim uznaniem za wiarygodne twierdzeń pozwanego M. R., iż nie był on prowodyrem konfliktowej sytuacji, jaka zaistniała między nim a powodem M. L. (1) oraz że powód był na równi odpowiedzialny z pozwanym za wzajemną agresję, która skutkowałą poniesieniem obrażeń przez powoda, podczas gdy prowadzona zgodnie z zasadami racjonalnego rozumowania oraz wnioskowania analiza całości materiału dowodowego prowadził do wniosku przeciwnego, tj. do całkowitego zawinienia po stronie pozwanego M. R.; oraz związane z nim zarzut sprzeczności istotnych ustaleń Sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego mająca istotny wpływ na treść orzeczenia, polegającą na błędnym przyjęciu, iż:

a) prowodyrem zdarzenia był powód M. L. (1), podczas gdy prawidłowo przeanalizowany materiał dowodowy, a w szczególności nagranie z monitoringu potwierdzające wersję przebiegu zdarzenia przedstawianą przez powoda, prowadzi do wniosku odmiennego niż uczyniony przez Sąd I Instancji, a w szczególności pozwala przyjąć, że to pozwany M. R. był inicjatorem zdarzenia z dnia 04 listopada 2008 roku;

b) zeznania pozwanego M. R. oraz grupy osób stanowiących jego sympatię oraz kolegów, zwłaszcza spoza liceum, do którego uczęszczali powód i pozwany, są wiarygodne i mogą stanowić podstawę dokonywania ustaleń faktycznych, podczas gdy są one ewidentnie sprzeczne z obiektywnym dowodem jakim jest nagranie z monitoringu;

c) powód M. L. (1) swoim zachowaniem przyczynił się do powstania po jego stronie uszczerbku na zdrowiu, które to przyczynienie ocenione przez Sąd I Instancji na poziomie 35% uzasadniało zmniejszenie zakresu naprawienia szkody przez pozwanego i stanowiło podstawę umniejszenia w tym zakresie przyznanego zadośćuczynienia, podczas gdy całość materiału dowodowego, a w szczególności nagranie z monitoringu wskazuje w sposób jednoznaczny, iż przyjęcie przyczynienia przez Sąd I Instancji jest nietrafne co do zasady i oczywiście co do wysokości;

Zarzuty te okazały się uzasadnione.

Sąd Apelacyjny po analizie całego materiału dowodowego, ale przede wszystkim po przeprowadzeniu analizy nagrania z monitoringu oraz zeznań świadków zdarzenia nie podziela w tym zakresie ustaleń Sądu I Instancji co do tego, że również powód przyczynił się do przedmiotowego zdarzenia.

Kluczowym w tym zakresie jest nagranie z monitoringu szkolnego na którym wyraźnie widać, że agresywnym napastnikiem jest pozwany który uniemożliwia powodowi ponowne wejście do budynku. Co prawda rzeczywiście w końcowej fazie zapisu widać, że powód nawiązuje walkę z pozwanym, ale jest to konsekwencją wcześniejszego uderzenia powoda przez pozwanego. To wszystko oraz treść zeznań świadków – koleżanek i kolegów stron, w szczególności tych złożonych w postępowaniu karnym pozwala na stwierdzenie, że to pozwany był agresorem, a powód w ostatniej fazie zdarzenia podjął obronę i aczkolwiek mógł „uciec” do budynku to jednak podejmując walkę po uderzeniu nie można mu przypisać żadnego przyczynienia.

Nie zmienia tego stanowiska i to, że nawet jeżeli kilka godzin wcześniej w przerwie czy przerwach pomiędzy lekcjami powód zaczepiał i szturchał pozwanego. Nie uzasadniało to takiej późniejszej reakcji. Ponadto ta odległość czasowa nie daje podstaw, do przyjęcia, że pozwany był cały czas wzbudzony tym zachowaniem i to doprowadziło do zdarzenia. O przyczynieniu można by ewentualnie mówić gdyby powód bezpośrednio przed tym zdarzeniem prowokował pozwanego, a to z nagrania nie wynika, jak już wyżej wskazano to pozwany cały czas blokował powoda i to on był agresorem.

W konsekwencji zasadny okazał się również zarzut naruszenia art. 362 k.c. poprzez jego zastosowanie w niniejszej sprawie.

Decyzja o obniżeniu odszkodowania (zadośćuczynienia) z uwagi na przyczynienie się poszkodowanego do powstania szkody jest uprawnieniem sądu, przy czym konieczne jest rozważenie wszystkich okoliczności in casu, w wyniku konkretnej i zindywidualizowanej oceny. Do okoliczności, o których mowa w art. 362 k.c., zaliczają się m.in.: wina lub nieprawidłowość zachowania poszkodowanego, porównanie stopnia winy obu stron, rozmiar doznanej krzywdy i ewentualne szczególne okoliczności danego przypadku, a więc zarówno czynniki subiektywne, jak i obiektywne. Samo przyczynienie ma charakter obiektywny, a elementy subiektywne mają znaczenie dopiero na etapie „miarkowania” odszkodowania. Natomiast porównanie stopnia winy stron, jak również sytuacja, w której tylko sprawcy można winę przypisać, mają niewątpliwie istotne znaczenie przy określaniu ewentualnego „odpowiedniego” zmniejszenia obowiązku odszkodowawczego.

Dla przyjęcia przyczynienia się poszkodowanego do powstania lub zwiększenia szkody nie ma znaczenia wina, względnie obiektywna wadliwość zachowania poszkodowanego. Okoliczności te rzutują natomiast zawsze na zakres przysługującego mu odszkodowania. Inną kwestią jest, że częstokroć w konkretnych okolicznościach faktycznych zachowanie poszkodowanego mające postać przyczynienia będzie się także cechować – z punktu widzenia obiektywnego – nagannością czy też wadliwością.

Mając to na uwadze należy stwierdzić, że w okolicznościach niniejszej sprawy nie można mówić o przyczynieniu się powoda do zdarzenia.

Również uzasadnione okazały się zarzuty dotyczące zasądzenia rażąco niskiego zadośćuczynienia.

Sąd Okręgowy uznał, że adekwatnym zadośćuczynieniem w tej sprawie jest kwota 60.000 zł. Powód w apelacji wniósł o podwyższenie tej kwoty do 81.000 zł.

Sąd Apelacyjny w pełni podziela stanowisko powoda.

Wskazać należy, że podstawową funkcją zadośćuczynienia jest funkcja kompensacyjna, co oznacza, że kwota pieniężna przyznana poszkodowanemu ma w pełni lub w możliwym stopniu zrekompensować (naprawić, wyrównać) wyrządzoną mu krzywdę (np. orzeczenie SN z dnia 9 stycznia 1937 r., C.II. 1667/36, Zb.Orz. 1938, nr 2, poz. 51; wyrok SN z dnia 15 lipca 1977 r., IV CR 266/77, LEX nr 7966; wyrok SN z dnia 22 marca 1978 r., IV CR 79/78, LEX nr 8087;

wyrok SN z dnia 18 kwietnia 1978 r., IV CR 99/78, LEX nr 8095; wyrok SN z dnia 22 maja 1980 r., II CR 131/80, OSNCP 1980, nr 11, poz. 223; wyrok SN z dnia 22 kwietnia 1985 r., II CR 94/85, LEX nr 8713; wyrok SN z dnia 12 grudnia 1985 r., I CR 422/85, niepubl.; uchwała SN z dnia 11 września 1991 r., III CZP 78/91, Biul. SN 1991, nr 9, s. 11; wyrok SN z dnia 30 stycznia 2004 r., I CK 131/03, OSNC 2005, nr 2, poz. 40; wyrok SN z dnia 10 marca 2006 r., IV CSK 80/05, OSNC 2006, nr 10, poz. 175, z glosami M. Nesterowicza, OSP 2007, z. 1, poz. 11, i J. Matys, M. Praw. 2008, nr 2, s. 99; wyrok SN z dnia 7 marca 2013 r., II CSK 364/12, OSP 2014, z. 2, poz. 16, z glosami K. Bączyk-Rozwadowskiej i M. Nesterowicza, PS 2014, nr 3, s. 113).

Przepisy kodeksu cywilnego nie normują kryteriów, które należy uwzględnić przy ustalaniu wysokości zadośćuczynienia pieniężnego. Ustawodawca pozostawił sądowi w tym zakresie stosunkowo dużą swobodę, dając mu prawo do zasądzania tytułem zadośćuczynienia odpowiedniej sumy.

Przy ocenie, jaka suma tytułem zadośćuczynienia będzie in casu odpowiednia, powinno się brać pod uwagę nie tylko czynniki obiektywne, z reguły uwzględniane przez sądy (np. długotrwałość cierpienia, okres hospitalizacji lub rehabilitacji), ale także czynniki indywidualne, istniejące po stronie konkretnego poszkodowanego (a więc np. jego stan zdrowia przed zdarzeniem i wpływ doznanej szkody na dalsze leczenie, plany życiowe itd.; wiek poszkodowanego, rodzaj wykonywanej pracy, perspektywy na przyszłość, podatność na niektóre urazy, predyspozycje psychiczne). Takie podejście najszerzej realizuje zasadę pełnej kompensacji.

Wśród czynników, które mogą być brane pod uwagę, należy wskazać:

- a) długotrwałość następstw, zwłaszcza to, czy mają one charakter trwały, nieodwracalny;
- b) trwałość skutków czynu niedozwolonego (kalectwo, oszpecenie, bezradność życiowa, poczucie nieprzydatności);
- c) prognozy na przyszłość;
- d) wiek poszkodowanego;
- e) niemożność kontynuowania rozmaitego typu aktywności życiowej (np. wykonywania zawodu, kontynuowania studiów bądź konieczność ich zawieszenia, uprawiania sportu, hobby, malowania, gry na instrumencie), znaczenie ma więc także wpływ doznanej krzywdy na inne dziedziny życia.

Biorąc powyższe pod uwagę Sąd Apelacyjny uznał, że przyznana przez Sąd I Instancji kwota 60.000 zł jest rażąco zaniżona.

Powód w chwili zdarzenia był młodym zdrowym mężczyzną wchodzącym dopiero w dorosłe życie. Był do tej pory aktywny sportowo i towarzysko.

W wyniku zdarzenia doznał poważanych obrażeń ciała, początkowo bezpośrednio zagrażającym życiem. Przeszedł poważną operację, długą rehabilitację. Miał problemy z koncentracją co przełożyło się na gorsze wyniki w nauce i w konsekwencji uniemożliwiło studiowanie na studiach politechnicznych.

Stały procentowy uszczerbek na zdrowiu powoda z tytułu przebytego urazu ciała wynosi łącznie 18% w tym za: ubytek kości czaszki po operacji neurochirurgicznej o średnicy powyżej 2,5 cm - 10%; - nieznaczne, nierozległe i nieściąające blizny na głowie w okolicy skroniowo-ciemieniowej prawej i okolicy potylicznej - 2%; - bliznę na wardze górnej - 1%; - zespół po urazie głowy z bólami głowy i obniżeniem funkcji poznawczych o nasileniu lekkim, bez cech ogniskowego uszkodzenia ośrodkowego układu nerwowego - 5%. Ten ustalony uszczerbek na zdrowiu ma charakter trwały.

To, że obecnie kilka lat po tym tragicznym wydarzeniu prowadzi w miarę normalne życie nie może stanowić podstawy do obniżenia zadośćuczynienia.

Wszystko to w ocenie Sądu Apelacyjnego uzasadnia zasądzenie na jego rzecz tytułem zadośćuczynienia kwoty żądanej w apelacji tj. 81.000 zł .

Jednocześnie z tych samych powodów nieuzasadniona była apelacja pozwanego M. R. w zakresie obniżenia kwoty zasądzonego zadośćuczynienia.

Niezasadna natomiast była apelacja powoda w zakresie żądania początkowego terminu odsetek za opóźnienie i jednocześnie tylko w tym zakresie była częściowo uzasadniona apelacja pozwanego M. R..

Wymagalność roszczenia o zadośćuczynienie za krzywdę, a tym samym i początkowy termin naliczania odsetek za opóźnienie w zapłacie należnego zadośćuczynienia jest w doktrynie i orzecznictwie bardzo różnie oceniany.

Sąd Apelacyjny w tym składzie podziela pogląd , że wymagalność roszczenia o zadośćuczynienie za krzywdę, a tym samym i początkowy termin naliczania odsetek za opóźnienie w zapłacie należnego zadośćuczynienia, może się różnie kształtować w zależności od okoliczności sprawy. Obecnie nie zachodzą podstawy do uznania, że od zasądzonych zadośćuczynień w oparciu o przepis art. 444 k.c. odsetki za opóźnienie winny być zawsze zasądzone od daty wezwania do zapłaty lub od daty wyrokowania. Kwestia ta winna być oceniana i rozstrzygana indywidualnie w każdym konkretnym przypadku. Inne rozstrzygnięcie winno zapaść w tym w przypadku, gdy krzywda poszkodowanego może być oceniona już w dacie wezwania do zapłaty a inna w przypadku, gdy proces leczenia poszkodowanego i usuwania skutków doznanego urazu trwa jeszcze w trakcie procesu.(orzecznictwo *I ACa 458/07 wyrok s.apel.07-09-2007* w K., **Wyrok** , Sądu Apelacyjnego w Białymstoku)

Biorąc powyższe pod uwagę oraz okoliczności niniejszej sprawy należy wskazać , że w toku trwającego kilka lat procesu zostały poczynione istotne z punktu widzenia wysokości zadośćuczynienia ustalenia. W szczególności w wyniku opinii lekarskiej doręczonej pozwanemu w dniu 21 czerwca 2016 r. Wynikało, z niej , że powód doznał 18 % uszczerbku na zdrowiu , ponadto już po wezwaniu z 2010 r. do próby ugodowej pojawiły się nowe istotne okoliczności które zostały opisane w opinii . Wszystko to w ocenie Sądu Apelacyjnego daje podstawy do przyjęcia , że dopiero opinia biegłych lekarzy pozwoliła pozwanemu na pełną ocenę skutków jakie dla powoda wywołało to zdarzenie i zasadne jest zasądzenie odsetek za opóźnienie dopiero od daty doręczenia opinii + 7 dni czas na zapoznanie się z argumentacją lekarską i wnioskami.

Dalej idąca apelacja pozwanego ad. 1 była już nieuzasadniona zarówno co do daty początkowej odsetek od wyrokowania oraz co do obniżenia kwoty zadośćuczynienia.

Nieuzasadniona natomiast w całości była apelacja pozwanego Miasta K..

W szczególności nieuzasadniony okazał się zarzut naruszenia art. 233 k.p.c.

Po pierwsze wbrew twierdzeniom apelacji zdarzenie miało miejsce w czasie przerwy (zeznania dyr. , protokół powypadkowy zeznania świadków uczniów, płyta z nagraniem zdarzenia) . Szkoła ma obowiązek zapewnić uczniom bezpieczny pobyt .

Można ogólnie jednak zauważyć, że obowiązek przestrzegania niezbędnych wymagań w dziedzinie bezpieczeństwa młodzieży w szkole nie ogranicza się do wydania konkretnych nakazów, czy zakazów wynikających wprost z przepisów szczegółowych, lecz polega na stosowaniu - wynikających z zasad ogólnych - wszelkiego rodzaju środków ochrony przez nauczycieli wobec powierzonych im pieczy uczniów. Zasady te powinny być honorowane w stosunkach szkolnych zarówno ze względu na bezpieczeństwo uczącej się młodzieży, jak i dla celów wychowawczych, polegających na wytworzeniu nawyku poszanowania własnego i cudzego bezpieczeństwa.

Obowiązek nadzoru nie ustaje w odniesieniu do młodzieży starszej. Należy uwzględnić psychikę młodzieży w zbiorowisku i mogące stąd wypłynąć dla niej niebezpieczeństwa. Trzeba mieć na uwadze, że same wydawane zakazy

nie wystarczają, zwłaszcza gdy grający chłopcy zaczynają się zachowywać niezgodnie z regułami dotyczącymi danej gry (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 czerwca 1974 r., II CR 189/74, LEX nr 7526)

Zdarzenie nie miało charakteru nagłego, sytuacja ewaluowała i stan napięcia między uczniami narastał, zebrała się większa grupa uczniów z których nikt nie zareagował w sposób prawidłowy. Pomimo tego przez cały ten okres nie pojawił się nauczyciel dyżurny ani nikt z ochrony.

Skoro miasto odpowiada za szkołę – a szkoła ponosi winę w nadzorze nad uczniami na terenie szkoły – i mamy tutaj domniemanie winy to należy stwierdzić, że pozwany nie udowodnił z przyczyn podanych wyżej, braku swojego zawinienia. To, że formalnie nauczyciele byli wyznaczeni do pilnowania też tego terenu, że zostały wydane regulaminy i był monitoring nie ekskulpuje szkoły – albowiem realnie nie zapewniła bezpieczeństwa uczniów. Należy bowiem pamiętać, że obowiązek nadzoru jest obowiązkiem należytej staranności. Osoba sprawująca nadzór powinna zatem udowodnić, że uczyniła wszystko co jest możliwe w celu zapobieżenia ewentualnej szkodzi. warunkiem uwolnienia się pozwanej od odpowiedzialności było wykazanie, że szkoła uczyniła zadość obowiązkowi nadzoru, ewentualnie szkoda by powstała także przy starannym wykonywaniu nadzoru (tak też w uzasadnieniu do wyroku SA w Katowicach z dnia 25 czerwca 2008 r. I ACa 333/08).

Nie ulega wątpliwości, że w niniejszej sprawie pozwana nie sprostowała temu obowiązkowi albowiem nie zapewniła dostatecznego nadzoru nad uczniami podczas przerwy międzylekcyjnej.

Mając powyższe na uwadze Sąd Apelacyjny orzekł jak w sentencji orzeczenia na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. oraz art. 385 k.p.c.

W konsekwencji zmiany wyroku w punkcie 1 i 2 należało również zmienić rozstrzygnięcie co do kosztów postępowania za I instancję. W ostateczności powód wygrał sprawę w 67,5 %, a pozwani w 32,5 % i w takim też zakresie powód i pozwani zostali obciążeni kosztami postępowania.

Powód uiszczył 300 zł opłaty od pozwu (powyżej zwolniony) + (...) wynagrodzenie adwokackiego na podstawie § 6 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu. (Dz. U. z dnia 3 października 2002 r.). Pozwany M. R. nie poniósł żadnych kosztów ponieważ miał pełnomocnika z urzędu. Pozwane Miasto K. poniosło koszty pełnomocnika w kwocie 3.617 zł.

Po zsumowaniu kosztów pozwanych 3617 zł oraz kosztów powoda (...) + 300 = 3917 zł otrzymujemy 7.534 zł. (32,5 % z tej kwoty to 2. 448 zł. Ponieważ powód poniósł koszty w wysokości 3917 zł to pozwani powinni mu zwrócić po **734,50 zł**.

Poza tym w sprawie pozostały koszty nieuiszczone w postaci nieuiszczonej opłaty od pozwu 5.700 zł; koszty świadka 37 zł (k388); koszt sporządzenia opinii przez zespół lekarzy z (...) M. K. w T. C. M. im. L. R. w B. na łączną kwotę 7.279 zł 23 gr (k.634,646,726,833,844); koszt sporządzenia opinii przez biegłego psychologa M. W. na łączną kwotę 2.298 zł 46 gr (k.684,694,704,715).

Łącznie koszty nieuiszczone to 15.314,69 zł, 32,5% z tego to kwota 4.977, 30 zł i taka kwota została ściągnięta od powoda z przysądzanego roszczenia, 67,5% z kwoty 15.314,69 zł to 10.337,42 zł, a więc pozwani muszą zapłacić do Skarbowi Państwa po 5.168,70 zł.

Ponieważ powód wygrał co do zasady apelację w całości pozwani zostali obciążeni kosztami postępowania na rzecz powoda na podstawie art. 98 k.p.c. i art. 108§ 1 k.p.c. oraz § 2 pkt 5 w zw. z § 10 ust.1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r w sprawie opłat za czynności adwokackie. (Dz.U 2015 r poz. 1800).

Na koszty te składają się kwota 2.100 zł opłata od apelacji oraz 2.700 zł wynagrodzenie adwokata, łącznie 4.800 zł, a więc pozwani muszą zwrócić powodowi po 2.400 zł.

Ponadto na podstawie przepisów rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (tj Dz.U. 2019 poz. 68) przyznano radcy prawnemu E. U. 2.214 zł .

Ryszard Marchwicki Jerzy Geisler Mariola Głowacka